

Storlagen fjällmiljö

Samråd och dialog används för att samordna aktiviteter i fjällandskapet. Foto: Johnér Bildbyrå

HUR PRATAR MAN I SAMRÅD? KOMMUNIKATIV KAPACITET I FJÄLLEN

Vad kännetecknar ett konstruktivt och meningsfullt samråd mellan fjällaktörer?

Förvaltningen av våra naturresurser omgärdas av en mångfald av olika intressen. Ett vanligt sätt att hantera detta är att hålla samråd med berörda. Förhoppningen är att samråden ska leda till att de inblandade lär sig av varandra, fattar mer välgrundade beslut och att förvaltningen då blir effektivare. Men samråden fungerar sällan som förväntat. De har ännu inte hittat sin plats och form i naturresursadministrationen.

– Den kommunikation som sker i samråden kan både försvåra och underlätta förvaltningen. Vi undersöker just nu kommunikationen i en rad samråd för att utveckla förståelse för samrådets potential att bidra till förvaltningen av naturresurser i olika sammanhang och under olika förutsättningar, säger Lotten Westberg, som medverkar i forskningsprojektet *Kommunikativ kapacitet i fjällförvaltningen*.

Dialog om laddade frågor är svårt. Det finns alltid en potential för de inblandade att lära sig mer om de andra parterna och om samtalets villkor. Att samtala över en kopp kaffe är inte så dumt, tycker många. Foto: Linda Bylund

Två exempel på samråd

I fjällvärlden hålls idag samråd om en lång rad omtvistade resurser. Forskarna i projektet har valt att titta närmare på två olika former av samråd:

1. Samråd mellan representanter för rensköttsel och skogsbolag, "Ren-Skog".
2. Samråd mellan representanter för rensköttsel och länsstyrelsernas rovdjursförvaltning, "Ren-Rov".

I båda fallen har initiativet till samråden tagits på nationell nivå. Ibland blir en del av samebyarna osäkra på om de bör delta.

– De frågar sig om de får mer kontroll över rennäringen genom att delta i samrådet, eller om de tvärtom riskerar att medverka till att underlätta för aktiviteter som

försvarar deras kontroll över rennäringen, säger Lotten.

Undersöker samråden på tre nivåer

Forskarna i projektet har deltagit vid drygt 20 samrådsmöten. Samtliga har spelats in och deltagarna i samråden har intervjuats. För närvarande pågår analys av det insamlade materialet utifrån tre nivåer:

- a. Samrådets mikropraktik
- b. Samrådets relevans för de inblandade
- c. Samrådets politiska sammanhang

Samrådets mikropraktik

Här fokuserar forskarna på dynamiken i speciella samtalssekvenser för att förstå mer om hur de medverkande hanterar företeelser som till exempel missförstånd, osäkerhet och oenighet.

Så samråder man om Ren-Skog

Centrala samrådsgruppen är en nationell samverkansgrupp med representanter för Skogsstyrelsen, skogsbolag och samebyarna i de tre fjällännen. De har som uppgift att diskutera förutsättningar och riktlinjer för de lokala samråden för Ren-Skog. Skogsbolagen föreslår förvaltningsåtgärder, t ex avverkning, markberedning eller återbeskogning. Samebyn godkänner eller avslår åtgärderna. Om åtgärden avslås genomförs en fältsyn, där skogsbolag och sameby tittar på det aktuella området tillsammans.

Om man inte blir överens behandlas ärendet genom medling.

Så samråder man om Ren-Rov

Syftet med Ren-Rov samråden är att Länsstyrelsen och respektive sameby tillsammans ska upprätta en åtgärdsplan (en så kallad "toleransnivåplan") med beskrivningar av både renskötrelsens förutsättningar och rovdjurspopulationen samt dess effekter på renskötelsen. Målet är att minska förluster inom rennäringen till mindre än 10 % av vinterhjorden i samebyn, och samtidigt bibehålla rovdjurens bevarandestatus. Planen utvecklas under tre till fem möten där representanter för länsstyrelsen och samebyn deltar. Den ska sedan utgöra underlag för återkommande årliga uppföljningar.

Det kan vara svårt för samrådsdeltagare att översätta det som sker i samråden så att det blir meningsfullt också i deras ordinarie verksamhet, som skogsförvaltning och renskötsel. Foto: iStockphoto

– Att föra en dialog om laddade frågor är inte alltid så lätt. Samtidigt finns det en potential för de inblandade att lära sig mer om de andra parterna och om samtalsvillkor i sådana situationer. Vi vill därför ge deltagarna verktyg för att kunna samtala på ett konstruktivt sätt när man har olika uppfattningar, perspektiv och erfarenheter, säger Hanna Bergeå, en annan av forskarna i projektet.

Samrådets relevans för de inblandade

För att förstå samråden på djupet har forskarna valt att betrakta dem som en särskild sorts "sociala praktiker", vilka något förenklat kan sägas "leva sina egna liv". Beröringspunkterna mellan samråden och de inblandades ordinarie verksamheter är inte alltid tydlig. De som deltar i samråden ges och tar helt andra roller än de har i sina ordinarie verksamheter, dvs. i rennäringsföretagen, skogsbolagen och länsstyrelserna. Eftersom maktförhåll-

andena mellan parterna som deltar i samråden är olika, händer det att någon part (ibland på ett knappt märkbart sätt) har övertaget över hur problem ska formuleras, hur frågor ska prioriteras och vad samrådet ska syfta till.

– Det kan innebära att de inblandade samtalar om frågor och lösningar som kan tyckas meningsfulla under själva samrådet. Men i deltagarnas ordinarie verksamhet framträder samrådet i ett helt annat perspektiv, säger Lotten och förklarar att samtalen som de deltog i, besluten och överenskommelser som gjordes i samråden får en annan innebörd i den ordinarie verksamheten. Det kan vara svårt att "översätta" det som sker i samråden så att det blir meningsfullt också i den verklighet och de verksamheter som de inblandade representerar.

Forskarna frågar sig om den kunskap som de inblandade utvecklar tillsammans i samråden är giltig också i de

En anledning för samebyarna att delta i samråden är att få kontroll över hur deras intressen påverkas av andra verksamheter, som rovdjursförvaltning och skogsbruk. Det finns dock en osäkerhet om samråden verkligen ger dem den kontroll de önskar. Foto: iStockphoto

I ren-skog samråden säger både samebyar och skogsbolag "att samtalsklimatet är bra, men det kommer att bli hårdare då konkurrensen om marken ökar". Foto: iStockphoto

verksamheter som de inblandade representerar, i dessa fall renskötsel, skogs- och rovdjursförvaltning. De frågar sig också om samråden har möjlighet att tillgodose olika intressen och inkludera olika former av erfarenheter i naturresursförvaltningen.

– Vi vill bidra till mer reflekterande samråd, där deltagarna tar större hänsyn till varandras sammanhang, säger Hanna.

Samarbetets politiska sammanhang

Här har forskarna utgått från Ren-Skog och Ren-Rov samråden som en del i ett större politiskt sammanhang.

– Vi frågar oss hur olika sakfrågor, med sin historia, hanteras genom samråd. Vad har man för mandat i samråden för att lösa viktiga sakfrågor, och hur påverkar samråden de politiska och institutionella ramarna för fjällförvaltningen? säger Hanna.

– En iakttagelse vi gjort, fyller Lotten i, är att samebyarna uttrycker behov att få ökad kontroll över sina intressen när det gäller frågor som rör Ren-Skog och Ren-Rov. Men att dessa behov ofta inte kan tillgodoses på de arenor där de samråder.

En ytterligare iakttagelse, berättar Lotten vidare, är att samråden å ena sidan kan leda till en byråkratisering av

renskötseln. När verksamheter som i stora delar bygger på erfarenhetsbaserad kunskap formuleras i siffror och diagram, finns det en risk för att viktiga nyanser går förlorade. Å andra sidan kan framtagandet av toleransnivåplaner bidra till att underlätta kommunikationen mellan renskötsel företag för vissa enskilda samebyar.

Höga förväntningar på samråden

Genom sina studier vill forskarna kunna erbjuda förståelse för kommunikationens betydelse för hur samråden utvecklas, och ge verktyg för mer konstruktiva och demokratiska samråd inom såväl fjällförvaltningen som generellt för naturresurshantering.

– Ofta finns det höga förväntningar på samråden. De förväntas kunna hantera intressekonflikter och olika former av kunskaper på ett demokratiskt och effektivt sätt. Därigenom förväntas de bidra till möjligheter för mer hållbar förvaltning av naturresurser. Projektet pågår fortfarande och kommer att avslutas i december 2016 och då får vi veta vad forskningen lett fram till, avslutar Lotten Westberg.